

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ З УКРАЇНСЬКОГО РУКОПАШУ "СПАС" В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті подається комплексний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з українського рукопашу "Спас" до застосування національних бойових мистецтв у своїй професійній діяльності та визначені основні причини її неефективності. Аналіз професійної підготовки фахівців національних бойових мистецтв, у провідних країнах світу дав змогу дійти висновку, що найбільш вагомими ідеями для впровадження у професійну підготовку фахівців із українського рукопашу "Спас" є: широке використання інформаційних технологій; жорсткі критерії відбору абітурієнтів; ухвалення закону, який закріплює прийняття на роботу осіб з фаховою професійною освітою; доцільність функціонування суспільно-кваліфікаційної структури кадрів та активу. Визначено особливості професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас", які полягають у тому, що такий фахівець має володіти професійними вміннями, які притаманні як учителю фізичної культури, так і викладачу-тренеру з українського рукопашу "Спас". Доведено, що принциповою специфічною ознакою професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" є необхідність інтегративного підходу до формування її змісту, відбору форм і методів, оскільки вона інтегрує в собі підготовку як фахівців фізичної культури і спорту, так і фахівців національних бойових мистецтв.

Ключові слова: професійна підготовка, тренер-викладач, український рукопаш "Спас", вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. Модернізація сучасної вищої освіти в Україні здійснюється у напрямі інтеграції, демократизації, гуманізації та спрямовується на розробку перспективних моделей організації ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців вищих навчальних закладів. Це стосується не тільки удосконалення та оновлення змісту, форм і методів навчання, а й усвідомлення сучасної професійної освіти як цілісної педагогічної системи, що спрямована на формування творчої особистості, здатної до саморозвитку та навчання упродовж життя, професійно мобільної та гнучкої відповідно до швидкозмінних суспільно-економічних процесів, конкурентоспроможної на ринку праці усіх галузей та сфер суспільства. Основні напрями організації у вищих навчальних закладах професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема з фізичної культури і спорту, базуються на положеннях Конституції України, Законах України Про освіту", "Про вищу освіту", "Про фізичну культуру і спорт", Державної національної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Національної доктрини розвитку освіти України, Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту. Однією з складових української народної фізичної культури є українські національні бойові мистецтва. На сьогодні в Україні розвивається ціла низка національних бойових мистецтв: спас, бойовий гопак, хрест, триглав, сварга, рукопаш тощо. Саме тому указом Президента України № 1092/2001 від 15.11.2001 року "Про національну програму відродження та розвитку українського козацтва на 2000-2005 роки" було прийнято програму відродження і розвитку українського козацтва [1, 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. У сучасних умовах проблема ефективної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з українського рукопашу "Спас" до застосування національних бойових мистецтв у професійній діяльності не вирішується, в першу чергу, з наступних причин, як відсутність програм з підготовки таких фахівців у вищих навчальних закладах, де розглядалися б не тільки особливості техніко-тактичної підготовки і спортивного тренування, а й історія, філософія, етнічні закони національних видів спорту, їх оздоровча спрямованість, особливості використання елементів національних видів спорту у навчальних закладах; відсутність спеціальної науково-методичної літератури [3, 4].

Отже, пошук більш гнучких підходів до підвищення рівня професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з українського рукопашу "Спас" до роботи з дітьми шкільного віку з використанням національних засобів бойових мистецтв в професійній діяльності, переосмислення організаційно-методичних умов, мети, змісту, функцій і завдань професійної підготовки у вищих навчальних закладах

України відповідно до вимог сучасної парадигми освіти. Незважаючи на наявність достатньої кількості досліджень, проблема підготовки майбутніх тренерів-викладачів з українського рукопашу "Спас" до застосування національних бойових мистецтв у професійній діяльності залишається актуальною.

Метою статті є комплексний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з українського рукопашу "Спас" до застосування національних бойових мистецтв у своїй професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз базових понять дослідження щодо професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із національних бойових мистецтв надав нам змогу дійти висновку, що тренер-викладач із українського рукопашу "Спас" має бути людиною, здатною до виконання педагогічної, психологічної, юридичної, геологічної, дослідницької, медичної діяльності, різноманітної змістовно-корисної діяльності, як-то: історико-краєзнавчої, патріотичної, оздоровчої тощо.

Зазначимо, що підготовка і перепідготовка кадрів для національних бойових мистецтв традиційно була пов'язана з підвищенням кваліфікації фахівців фізичної культури та спорту, що, за відсутності базової освіти з українського рукопашу "Спас", не вирішувало кадрової проблеми підготовки таких фахівців. Вищі педагогічні навчальні заклади України були зорієнтовані на підготовку тільки кваліфікованих учителів фізичної культури. Опитування засвідчило, що 98% респондентів – учасників Міжнародної конференції з національних бойових мистецтв, вважають стан провадження національних бойових мистецтв в вищих навчальних закладах незадовільним і причиною цього, на їхню думку, є дефіцит фахівців цього напрямку роботи. Всі респонденти вважають за доцільне запровадження спеціалізації з українського рукопашу "Спас" у вищих педагогічних навчальних закладах. Для розробки концепції та моделі професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із національних бойових мистецтв, нами було здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку національних бойових мистецтв на теренах України й аналіз зарубіжного досвіду підготовки фахівців цього напрямку. Результати дослідження доводять, що національні бойові види спорту на українських землях пройшли етапи розвитку, аналогічні європейським, тобто від поодиноких секцій до організації федерацій з видів спорту.

Аналіз професійної підготовки фахівців національних бойових мистецтв, у провідних країнах світу дав змогу дійти висновку, що найбільш вагомими ідеями для впровадження у професійну підготовку фахівців із українського рукопашу "Спас" є: широке використання інформаційних технологій; жорсткі критерії відбору абітурієнтів; ухвалення закону, який закріплює прийняття на роботу осіб з фаховою професійною освітою; доцільність функціонування суспільно-кваліфікаційної структури кадрів та активу. Сформулюємо основні положення розробленої нами концепції професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із національних бойових мистецтв, зокрема українського рукопашу "Спас".

По-перше, професійна підготовка майбутніх тренерів-викладачів розглядається як цілісна система, що будується на основі органічної єдності загального, особливого й індивідуального. Професійна підготовка майбутніх фахівців із українського рукопашу "Спас", як загальне, є складовою професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців національних бойових мистецтв; як індивідуальне – відображає залежність ефективності підготовки від особистісних якостей майбутнього фахівця, його психологічної культури, здатності до педагогічної та тренерської діяльності. Особливості професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" полягають у тому, що такий фахівець має володіти професійними вміннями, які притаманні як учителю фізичної культури, так і викладачу-тренеру з українського рукопашу "Спас".

На нашу думку, професійну підготовку майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" доцільно здійснювати в системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Разом з тим, принциповою специфічною ознакою професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" є необхідність інтегративного підходу до формування її змісту, відбору форм і методів, оскільки вона інтегрує в собі підготовку як фахівців фізичної культури і спорту, так і фахівців національних бойових мистецтв.

Зазначимо, що у професійній підготовці майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" перевага має віддаватися діяльнісному підходу. Засобами реалізації професійних можливостей майбутніх фахівців із українського рукопашу "Спас" у професійній діяльності є їх фізкультурно-педагогічна та тренерсько-викладацька діяльність. Особливість цієї підготовки полягає також у тому, що фізичний розвиток студента, його спортивна і спеціальна підготовка здійснюються у нерозривній єдності і взаємозумовленості, що дало змогу ввести нову функцію професійної діяльності майбутніх фахівців із українського рукопашу "Спас", а саме, – національно-фізкультурно-спортивну.

На рівні бакалавра професійна підготовка майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" спрямовується на поглиблення загальної освіти, формування фундаментальних і

професійно орієнтованих знань і вмінь, необхідних для вирішення типових професійних завдань, а також підготовку студентів до подальшого набуття спеціалізації "український рукопаш "Спас"".

На рівні "спеціаліст", згідно з моделлю, професійна підготовка майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" спрямовується на вивчення фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін ("Теорія і методика викладання українського рукопашу "Спас", "Психофізичні і оздоровчі системи "Спас", "Кінна підготовка", "Техніка і тактика українського рукопашу "Спас", "Історія і духовні основи" "Основи виживання"), практико-польовою підготовкою, переддипломною практикою. На цьому етапі акцент робиться на професійну підготовку з набуттям початкового практичного досвіду.

На рівні "магістр", згідно з моделлю професійна підготовка майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас", спрямовується на підготовку оволодіння студентами науковою та викладацькою діяльністю у вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим до блоку дисциплін освітньо-кваліфікаційного рівня "спеціаліст" додаються такі дисципліни, як "Методи наукових досліджень у фізичній культурі і спорті", "Фізичне виховання та тренерсько-викладацька робота у вищих навчальних закладах", "Основи лекторської майстерності". Після закінчення навчання магістри отримують кваліфікацію: "викладач вищого навчального закладу з фізичної культури та спорту і другу спеціальність – "тренер-викладач з українського рукопашу "Спас"", що дає можливість працювати як в установах і закладах фізичної культури і спорту так і займатися педагогічною, науково-дослідницькою роботою у вищих навчальних закладах.

В процесі дослідження нами розроблено і впроваджено: навчальний план підготовки тренерів-викладачів із спеціалізацією "український рукопаш "Спас""; навчальні плани та робочі програми з усіх спеціальних дисциплін спеціалізації. Для забезпечення навчального процесу розроблено "Правила змагань з українського рукопашу "Спас"", електронні версії посібників: "Теорія і методика викладання українського рукопашу "Спас", "Психофізичні і оздоровчі системи "Спас", "Кінна підготовка", "Техніка і тактика українського рукопашу "Спас", "Історія і духовні основи", "Основи виживання". Розроблено і впроваджено програми проведення поетапних педагогічних практик і науково-дослідницької діяльності студентів (літніх польових таборів, зльотів, походів, стажування).

Висновки. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив, що за всіма критеріями як професійної діяльності викладачів, так і підготовленості студентів, спостерігалася позитивна динаміка. Однак проведенне дослідження не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із українського рукопашу "Спас" у вищих навчальних закладах.

Перспективи подальшої дослідної розробки потребують теоретико-методологічного обґрунтування педагогіки і психології українського рукопашу "Спас"; посилення уваги до професійної підготовки фахівців за інтегрованими професіями, гнучкого оновлення змісту вищої фізкультурної освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів на засадах наступності та неперервності; маркетингових досліджень потреби країни у кваліфікованих тренерах-викладачах з національних бойових мистецтв.

Використані джерела

1. Мандзяк А.С. Воинские традиции народов Евразии /А.С. Мандзяк [од общей редакцией А.Е.Тараса. – Минск.: Харвест, М.:АСТ, 2002. – 384 с.
2. Приступа Є.Н., Пилат В.С. Традиції української національної фізичної культури / Є.Н. Приступа, В.С. Пилат. – Львів: Троян, 1991. – 275 с.
3. Каляндрук Т.В. Загадки козацьких характерників / Т.В. Каляндрук. – Львів: ЛА" Піраміда", 2006. – 272с: іл.
4. Кашченко Андріян. Оповідання про Славне Військо Запорозьке Низове / А. Кашченко. – <http://kaschenko.us.org.ua/>.

Konoh A., Prytula J.

PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHING COACHES SPECIALIZING IN UKRAINIAN HAND-TO-HAND FIGHTING "SPASS" IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article covers comprehensive problem analysis of professional training of teaching coaches who specialize in native Ukrainian hand-to-hand fighting "Spass". The article determines the reasons that prove the professional activity of the teaching coaches of native martial arts to be inefficient. Studying the educational training experience of the native martial arts experts in the developed countries allowed us to understand that the most efficient factors providing excellent competence of the Native Ukrainian "Spass" coaches are – extensive use of information

technology, strict criteria of the entrant selection, passing a legislative act that guarantees competent and trained staff employment, appropriate and effective work of public and qualified personnel board and assets. The article determines special ways of professional training for teaching coaches that specialize in "Spass". These special ways and methods engage an expert to be professionally competent as in teaching general physical training as in teaching special native Ukrainian hand-to-hand fighting "Spass". The integrated approach towards professional training structure development, selection of training methods and forms proves to be the most important factor in preparing of coaching experts for "Spass". We should also mention that this training is suitable as for general physical training teachers as for the experts in native martial arts. The article points out the fact that in the professional training of coaches for "Spass" the activity approach should prevail. The professional competence of the "Spass" hand-to-hand fighting experts may be applied through their sports teaching and coaching activity. The most important feature of this training allows the student to be physically developed due to the direct link and interrelation between sport and special training that produced a new function in the professional activity of the "Spass" experts that is nationally oriented sport training function. The structure of professional training for the future "Spass" hand-to-hand fighting experts is determined at the degree of "specialist" that due to the pattern is focused on studying fundamental and vocationally orientated subjects such as "Theory and methodology of teaching ukrainian hand-to-hand fighting "Spass", "Psychophysical and healthcare systems of "Spass", "Horseback riding", "Ukrainian "Spass" Techniques and Tactics", "History and Spiritual fundamentals" "Survival skills". It is also followed by the field training and pre-degree practice. The Master Degree professional training for the teaching coaches of "Spass" provides students with skills and competence to proceed with teaching activity in the higher educational establishments. Considering the Master's degree the list of the basic subjects is added with the following ones – "Methods of scientific research in sports and physical culture", "Physical training and coaching work in the higher educational establishments", "Lectureship fundamentals". After completing the course of Master's degree the graduates obtain the qualification of a "Professor of the higher educational establishment with the department of sports and physical culture and a supplementary speciality of a teaching coach of Ukrainian hand-to-hand fighting "Spass"". This degree allows to work in the educational establishments with the extensive physical training and sport programmes and also carry out scientific work in the universities and institutes.

Key words: *professional training, coaches, Ukrainian hand-to-hand fighting "Spass", university.*

Стаття надійшла до редакції 15.09.2016